

Η Σταχομαζώχτρα

/ Ιστορία - Εθνικά Θέματα

Το διήγημα του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη «Η Σταχομαζώχτρα» πρωτοδημοσιεύτηκε τα Χριστούγεννα του 1889 στην εφημερίδα «Εφημερίς». Είναι ίσως το δημοφιλέστερο διήγημα του Σκιαθίτη συγγραφέα, καθώς περιλαμβάνεται σταθερά από πολλών χρόνων στα σχολικά βιβλία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Μεγάλην εξέφρασεν έκπληξιν η γειτόνισσα, το Ζερμπινιώ, ιδούσα τη ημέρα των Χριστουγέννων του 1878, την θειά-Αχτίτσα, φορούσαν καινούργη μανδήλαν, και τον Γέρο και την Πατρώνα με καθαρά υποκαμισάκια και με νέα πέδιλα.

Τούτο δε διότι ήτο γνωστότατον, ότι η θειά-Αχτίτσα είχεν ιδεί την προίκα της κόρης της πωλουμένην επί δημοπρασίας προς πληρωμήν των χρεών αναξίου γαμβρού, διότι ήτο έρημος και χήρα, και διότι ανέτρεφε τα δύο ορφανά έγγονά της μετερχομένη ποικίλα επαγγέλματα. Ήτον (ας είναι μοναχή της!) απ' εκείνας που δεν έχουν στον ήλιο μοίρα. Η γειτόνισσα, το Ζερμπινιώ, ώκτειρε τας στερήσεις της γραίας και των δυο ορφανών· αλλά μήπως ήτο και αυτή πλουσία,

δια να έλθη αυτοίς αρωγός και παρήγορος;

Ευτυχής ο μακαρίτης, ο μπάρμπα-Μιχαλός, όστις προηγήθη εις τον τάφον της συμβίας Αχτίτσας, χωρίς να ίδη τα δεινά τα επικείμενα αυτή μετά τον θάνατόν του. Ήτο καλής ψυχής, - ας είχε ζωή! - ο συχωρεμένος. Τα δύο παιδιά «τα αδιαφόρετα», ο Γεώργης και ο Βασίλης, επνίγησαν βυθισθείσης της βρατσέρας των τον χειμώνα του έτους 1864. Η βρατσέρα εκείνη απωλέσθη αύτανδρος, - τι φρίκη! τι καημός! Τέτοια τρομάρα καμμιάς καλής χριστιανής να μην της μέλλη.

Ο τρίτος ο γυιός της, ο σουρτούκης, το χαμένο κορμί, εξενιτεύθη και ευρίσκετο, έλεγαν, εις την Αμερικήν. Πέτρα έρριξε πίσω του. Μήπως τον είδε; Μήπως τον ήκουσεν; Άλλοι πάλιν πατριώτες είπαν ότι ενυμφεύθη εις εκείνα τα χώματα, κι επήρε, λέει, μια φράγκα, μια 'γγλεζοπούλα, ένα ξωθικό, που δεν ήξευρε να μιλήση ρωμέικα. Μη χειρότερα! Τι να πη κανείς! Ημπορεί να καταρασθή το παιδί του, τα σωθικά του, τα σπλάγχνα του ;

Η κόρη της απέθανεν εις τον δεύτερον τοκετόν, αφείσα αυτή τα δύο ορφανά κληρονομίαν. Ο πατεριασμένος τους, εξούσε ακόμα (που να φτάσουν τα μαντάτα του ώρα την ώρα!), μα τι νοικοκύρης, το πρόκοψε αλήθεια! Χαρτοπαίκτης, μέθυσος και με άλλας αρετάς ακόμη. Είπαν, πως ξαναπαντρεύτηκε αλλού, δια να πάρη και άλλον κόσμον εις τον λαιμόν του, ασυνείδητος! Τέτοιοι άντρες! Έκαμε δα κι' αυτή ένα γαμπρό, μα γαμπρό (το λαμπρό τ' να βγη!).

Τι να κάμη; έβαλε τα δυνατά της, κι επροσπαθούσε όπως-όπως να ζήση τα δύο ορφανά. Τι αξιολύπητα, τα καημένα! Κατά τας διαφόρους ώρας του έτους, εβοτάνιζεν, αργολογούσε, εμάζωνε ελιές, εξενοδούλευε. Εμάζωνε κούμαρα, και τα έβγαζε ρακί. Μερικά στέμφυλα απ' εδώ, κάμποσα βότσια αραβόσιτον απ' εκεί, όλα τα εχρησιμοποιεί. Είτα, κατά Οκτώβριον, άμα ήνοιγον τα ελαιοτριβεία, έπαιρnen ένα είδος πήχυν, ένα πενηντάρι εκ λευκοσιδήρου, μίαν στάμναν μικράν, κι εγύριζεν εις τα ποτόκια, όπου κατεστάλαζον αι υποστάθμαι του ελαίου, κι εμάζωνε την μούργα. Διά της μεθόδου ταύτης ωκονόμει όλον το ενιαύσιον έλαιο του λυχναρίου της.

Αλλά το πρώτιστον εισόδημα της θειά-Αχτίτσας προήρχετο εκ του σταχομαζώματος. Τον Ιούνιον, κατ' έτος, επεβιβάζετο εις πλοίον, έπλεεν υπερπόντιος και διεπεραιούτο εις Εύβοιαν. Περιεφρόνησε το ονειδιστικόν επίθετον της «καραβωμένης», όπερ εσφενδόνιζον άλλα γύναια κατ' αυτής, διότι όνειδος εθεωρείτο το να πλέη γυνή εις τα πελάγη. Εκεί, μετ' άλλων πτωχών γυναικών, ησχολείτο συλλέγουσα τους αστάχεις, τους πίπτοντας από των δραγμάτων των θεριστών, από των φορτωμάτων και κάρρων. Κατ' έτος, οι χωρικοί της Ευβοίας και τα χωριατόπουλα, έρριπτον κατά πρόσωπον αυτών το σκώμμα : «Να! η

φ'στάνες! μας ήρθαν πάλι η φ'στάνες!». Αλλ' αύτη έκυπτεν υπομονητική, σιωπηλή, συνέλεγε τα ψυχία εκείνα της πλούσιας συγκομιδής του τόπου, απήρτιζε τρεις ή τεσσάρas σάκκους, ολόκληρον ενιαυσίαν εσοδείαν δι' εαυτήν και διά τα δυο ορφανά, τα οποία είχεν εμπιστευθή εν τω μεταξύ εις τας φροντίδας της Ζερμπινιώς, και αποπλέουσα επέστρεφεν εις το παραθαλάσσιον χωρίον της.

Πλην εφέτος, δηλ. το έτος εκείνο, αφορία είχε μαστίσει την Εύβοιαν. Αφορία εις τον ελαιώνα της μικράς νήσου, όπου κατώκει η θειά-Αχτίτσα. Αφορία εις τας αμπέλους και εις τους αραβοσίτους, αφορία σχεδόν και εις αυτό τα κούμαρα, αφορία πανταχού.

Είτα, επειδή ουδέν κακόν έρχεται μόνον, βαρύς χειμών ενέσκηπεν εις τα βορειότερα εκείνα μέρη. Από του Νοεμβρίου μηνός, χωρίς σχεδόν να πνεύση νότος και να πέση βροχή, ήρχιζε να χιονίζει. Μόλις έπαυεν εις νιφετός και ήρχετο άλλος. Ενίστε έπνεε ξηρός βορράς, σφίγγων έτι μάλλον τα χιόνια, τα οποία δεν έλυωναν εις τα βουνά. «Επερίμεναν άλλα».

Η γραία μόλις είχε προλάβει να μεταφέρη επί των ώμων της, από των φαράγγων και δρυμών, αγκαλίδας τινάς ξηρών ξύλων, όσαι μόλις θα ήρκουν διά δύο εβδομάδας ή τρεις, και βαρύς ο χειμών επέπεσε. Περί τα μέσα Δεκεμβρίου μόλις επήλθε μικρά διακοπή, και δειλαί τινες ακτίνες ηλίου επεφάνησαν, επιχρυσούσαι τας υψηλοτέρας στέγας. Η θειά-Αχτίτσα έτρεξεν εις τα «ορμάνια» ίνα προλάβη και εισκομίση καυσόξυλά τινα. Την επαύριον ο χειμών κατέσκηπεν αγριώτερος. Μέχρι των Χριστουγέννων, ουδεμία ημέρα εύδιος, ουδεμία γωνία ουρανού ορατή, ουδεμία ακτίς ηλίου.

Κραταιός και βαρύπνοος βορράς, «χιονιστής», εφύσα κατά τας παραμονάς της αγίας ημέρας. Αι στέγαι των οικιών ήσαν κατάφορτοι εκ σκληρυνθείσης χιόνος. Τα συνήθη παίγνια των οδών και τα χιονοβολήματα έπαυσαν. Ο χειμών εκείνος δεν ήτο φιλοπαίγμων. Από των κεράμων των στεγών εκρέμαντο ως ώριμοι καρποί σπιθαμιαία κρύσταλλα, τα οποία οι μάγκαι της γειτονιάς δεν είχαν πλέον όρεξιν να τρώγουν.

Την εσπέραν της 23, ο Γέρος είχεν έλθει από το σχολείον περιχαρής, διότι από της αύριον έπαυον τα μαθήματα. Πριν ξεκρεμάση τον «φύλακα» από της μασχάλης του, ο Γέρος πεινασμένος ήνοιξε το δουλάπι, αλλ' ουδέ ψυχίον άρτου εύρεν εκεί. Η γραία είχεν εξέλθει ίσως προς ζήτησιν άρτου. Η ατυχής Πατρώνα εκάθητο ζαρωμένη πλησίον της εστίας, αλλ' η εστία ήτο σβεστή. Εσκάλιζε την στάκτην, νομίζουσα εν τη παιδική αφελεία της (ήτο μόλις τετραετής το πτωχόν κοράσιον), ότι η εστία είχε πάντοτε την ιδιότητα να θερμαίνει, και ας μη καίη. Αλλ' η στάκτη ήτο υγρά. Σταλαγμοί ύδατος, εκ χιόνος τακείσης ίσως διά τινος λαθραίας και

παροδικής ακτίνος ηλίου, είχαν ρεύσει δια της καπνοδόχου. Ο Γέρος, όστις ήτο επταετής μόλις, έτοιμος να κλαύση διότι δεν εύρισκε ψυχίον τι προς κορεσμόν της πείνης του ήνοιξε το μόνον παράθυρον, έχον τριών σπιθαμών μήκος. Ο οικίσκος όλος, χθαμαλός, ημιφάτνωτος, με είδος σοφά, είχεν ύψος δύο ίσως οργυιών από του εδάφους μέχρι της οροφής.

Ο Γέρος ανεβίβασε σκαμνίον τι επί του λιθίνου ερείσματος του παραθύρου, ανέβη επί του σκαμνίου, εστηρίχθη διά της αριστεράς του παραθυροφύλλου ανοικτού, εστηλώθη μετά τόλμης προς την οροφήν, ανέτεινε την δεξιάν, και απέσπασεν έν κρύσταλλον εκ των κοσμούντων τους «σταλαμμούς» της στέγης. Ήρχισε να το εκμυζά βραδέως και ηδονικώς, και έδιδε και εις την Πατρώναν να φάγη. Επείνων τα κακόμοιρα.

Η γραία Αχτίτσα επανήλθε μετ' ολίγον φέρουσα πράγμα τι τυλιγμένον εις τον κόλπον της. Ο Γέρος, όστις εγνώριζεν εκ της παιδικής του πείρας, ότι ποτέ άνευ αιτίας δεν εφούσκωναν οι κόλποι της μάμμης του, αναπηδήσας έτρεξεν εις το στήθος της, ενέβαλε την χείρα, και αφήκε κραυγήν χαράς. Τεμάχιον άρτου είχεν «οικονομήσει» και την εσπέραν εκείνην η καλή, καίτοι ολίγον αυστηρά μάμμη, τις οίδεν αντί ποίων εξευτελισμών, και διά πόσων εκλιπαρήσεων!

Και τι δεν ήθελεν υποστή, προ ποίας θυσίας ηδύνατο να οπισθοδρομήση, διά την αγάπην των δύο τούτων παιδίων, τα οποία ήσαν δις παιδιά δι' αυτήν, καθόσον ήσαν τέκνα του τέκνου της! Εν τούτοις δεν ήθελε να δεικνύη αυτοίς μεγάλην αδυναμίαν, και «ήμερο μάτι δεν τους έδιδε». Εκάλει τον άρρενα «Γέρον», διότι είχε το όνομα του αληθούς γέρου της, του μακαρίτου μπάρμπα-Μιχαλιού, του οποίου το όνομα της επόνει ν' ακούση ή να προφέρη. Το ταλαίπωρον το θήλυ το εκάλει Πατρώναν θωπευτικώς, και ολίγον «σαν αρχοντοξεπεσμένη που ήτον», μη ανεχομένη ν' ακούη το Αργυρώ, το όνομα της κόρης της, όπερ εδόθη ως κληρονομιά εις το ορφανόν, λεχούς θανούσης εκείνης. Πλην του υποκορισμού τούτου, ουδεμίαν άλλην επιδεικτικήν τρυφερότητα απένεμεν εις τα δύο πτωχά πλάσματα, αλλά μάλλον πρακτικήν αγάπην και προστασίαν.

Η ταλαίπωρος γραία έστρωσε διά τα δύο ορφανά, ίνα κοιμηθώσιν, ανεκλίθη και αύτη πλησίον των, τοις είπε να φυσήσωσιν υποκάτω του σκεπάσματός των διά να ζεσταθούν, τοις υπεσχέθη ψευδομένη, αλλ' ελπίζουσα να επαληθεύση, ότι αύριον ο Χριστός θα φέρη ξύλα και ψωμί και μίαν χύτραν κοχλάζουσαν επί του πυρός, και έμεινεν άυπνος πέραν του μεσονυκτίου, αναλογιζόμενη την πικράν τύχην της.

Το πρωί, μετά την λειτουργίαν (ήτο παραμονή των Χριστουγέννων) ο

παπα-Δημήτρης, ο ενορίτης της, επαρουσιάσθη αίφνης εις την θύραν του πενιχρού οικίσκου.

- Καλώς τα δέχθης, της είπε μειδιών.

«Καλώς τα δέχθη» αυτή! και από ποίον επερίμενε τίποτε;

- Έλαβα ένα γράμμα δια σε, Αχτίτσα, προσέθηκεν ο γέρων ιερέυς, τινάσσων την χιόνα από το ράσον και το σάλι του.

- Ορίστε, δέσποτα! Και μακάρι έχω τη φωτιά, εψιθύρισε προς εαυτήν, ή το γλυκό και το ρακί να τον φιλέψω;

Ο ιερέυς ανέβη την τετράβαθμον κλίμακα και ελθών εκάθισεν επί του σκαμνίου. Ηρεύνησε δε εις τον κόλπον του και εξήγαγε μέγαν φάκελλον με πολλές και ποικίλας σφραγίδας και γραμματόσημα.

- Γράμμα, είπες, παπά, επανέλαβεν η Αχτίτσα, μόλις τότε αρχίσασα να εννοή τι της έλεγεν ο ιερέυς.

Ο φάκελλος, ον είχεν εξαγάγει από του κόλπου του, εφάινετο ανοικτός από το εν μέρος.

- Απόψε έφθασε το βαπόρι, επανέλαβεν ο εφημέριος· εμένα μου το έφεραν τώρα μόλις έβγαινα από την εκκλησίαν.

Και ενθείς την χείρα έσω του φακέλλου εξήγαγε διπλωμένον χαρτίον.

- Το γράμμα είνε προς εμέ, προσέθηκεν, αλλά σε αποβλέπει.

- Εμένα; εμένα; επανέλαβεν έκπληκτος η γραία.

Ο παππα-Δημήτρης εξεδίπλωσε το χαρτίον.

- Είδεν ο Θεός τον πόνον σου και σου στέλλει μικράν βοήθειαν, είπεν ο αγαθός ιερέυς. Ο γυιός σου, σου γράφει από την Αμερικήν.

- Απ' την Αμέρিকা ; ο Γιάννης! ο Γιάννης με θυμήθηκεν; ανέκραξε περιχαρής, ποιούσα το σημείον του Σταυρού η γραία.

Και είτα προσέθηκε:

- Δόξα σοι ο Θεός!

Ο ιερεύς έβαλε τα γυαλιά του και εδοκίμασε ν' αναγνώση.

- Είναι, κακογραμμένα, κ' εγώ δυσκολεύομαι να διαβάσω αυτές τις τζίφρες, που έβγαλαν τώρα, αλλά θα προσπαθήσωμεν να βγάλωμεν νόημα.

Και ήρχισε μετά δυσκολίας, και σκοντάπτων συχνά, ν' αναγινώσκη:

«Παπα-Δημήτρη, το χέρι σου φιλώ. Πρώτον ερωτώ δια το αίσιον κτλ. κτλ. Εγώ λείπω πολλά χρόνια και δεν ηξεύρω αυτού τι γίνονται, ούτε αν ζουν ή απέθαναν. Είμαι εις μακρυνόν μέρος, πολύ βαθειά, εις τον Παναμάν, και δεν έχω καμμίαν συγκοινωνίαν με άλλους πατριώτες που ευρίσκονται εις την Αμερικήν. Προ τριών χρόνων εντάμωσα τον (δείνα) και τον (δείνα), αλλά και αυτοί έλειπαν χρόνους πολλούς, και δεν είξευραν τι γίνεται εις το σπίτι μας.

»Εάν ζη ο πατέρας ή η μητέρα μου, ειπέ τους να με συγχωρήσουν, διότι δια καλό πάντα πασχίζει ο άνθρωπος και εις κακό πολλές φορές βγαίνει. Εγώ αρρώστησα δύο φορές από κακές ασθένειες του τόπου εδώ και έκαμα πολύν καιρόν εις τα σπιτάλια. Τα ό,τι είχα και δεν είχα επήγαν και μόλις εγλύτωσα την ζωήν μου. Είχα υπανδρευθή προ δέκα χρόνων κατά την συνήθειαν του τόπου εδώ, αλλά τώρα είμαι απόχηρος, και άλλο καλλίτερον δεν ζητώ, παρά να πιάσω ολίγα χρήματα να έλθω εις την πατρίδα, αν προφθάσω τους γονείς μου να μ' ευλογήσουν. Και να μην έχουν παράπονον εις εμέ, διότι έτσι θέλει ο Θεός, και δεν ημπορούμε εμείς να πάμε κόντρα. Και να μη βαρυγνωμούν αν δεν είναι θέλημα Θεού, δεν μπορεί άνθρωπος να προκόψη.

»Σου στέλλω εδώ εσωκλείστως ένα συνάλλαγμα επ' ονόματί σου, να υπογράψης η αγιωσύνη σου, και να φροντίσουν να το εξαργυρώσουν ο πατέρας ή η μητέρα εάν ζουν. Και αν, ό μοι γένοιτο, είνε αποθαμμένοι, να το εξαργυρώσης η αγιωσύνη σου, να δώσης εις κανένα αδελφόν μου, εάν είναι αυτού, ή εις κανέν ανίψι μου, και εις άλλα πτωχά. Και να κρατήσης και η αγιωσύνη σου εάν οι γονείς μου είναι αποθαμμένοι, έν μέρος του ποσού αυτού δια τα σαρανταλείτουργα...».

Πολλά έλεγεν η επιστολή αύτη και έν σπουδαίον παρέλιπε. Δεν ανέφερε το ποσόν των χρημάτων, δι' όσα ήτο η συναλλαγματική. Ο παπα-Δημήτρης παρατηρήσας το πράγμα, εξέφερε την εικασίαν, ότι ο γράψας την επιστολήν, λησμονήσας, νομίζων ότι είχεν ορίσει το ποσόν των χρημάτων παραπάνω, ενόμισε περιττόν να το επαναλάβη παρακατιών, διό και έλεγε «του ποσού αυτού».

Εν τούτοις άφατος ήτο η χαρά της Αχτίτσας, λαβούσης μετά τόσα έτη ειδήσεις περί του υιού της. Ως υπό τέφραν κοιμώμενος από τόσων ετών ο σπινθήρ της μητρικής στοργής ανέθορεν εκ των σπλάγχχνων εις το πρόσωπόν της και η

γεροντική, ρικνή, και ερρυτιδωμένη όψις της, ηγλαίσθη με ακτίνα νεότητας και καλλονής.

Τα δύο παιδιά, αν και δεν ενόουν περί τίνος επρόκειτο, ιδόντα την χαράν της μάμμης των ήρχισαν να χοροπηδώσιν.

Ο κυρ-Μαργαρίτης δεν ήτον ιδίως προεξοφλητής, ή τοκιστής, ή έμπορος, ήτον όλα αυτά ομού. Ένα φόρον επιτηδεύματος επλήρωνεν, αλλ' έκαμνε τρεις τέχνας.

Η γραία-Αχτίτσα εις φοβεράν διατελούσα ένδειαν, έλαβε το παρά του υιού της αποσταλέν γραμμάτιον, εφ' ου εφάινοντο γράμματα κόκκινα και μαύρα, άλλα έντυπα και άλλα χειρόγραφα, εξ ων δεν ενόει τίποτε ούτε ο γηραιός εφημέριος, ούτε αυτή, και μετέβη εις το μαγαζί του κυρ-Μαργαρίτη.

Ο κυρ-Μαργαρίτης ερρόφησε δραγμίδα ταμβάκου, ετίναξε την βράκαν του, εφ' ης έπιπτε πάντοτε μέρος ταμβάκου, κατεβίβασε μέχρι των οφρύων την σκούφιαν του, έβαλε τα γυαλιά του, και ήρχισε να εξετάζη διά μακρών το γραμμάτιον.

- Έρχεται απ' την Αμέρικα; είπε. Σ' εθυμήθηκε, βλέπω, ο γυιός σου. Μπράβο, χαίρομαι.

Είτα επανέλαβεν:

- Έχει τον αριθμόν 10, αλλά δεν ξέρομε τι είδους μονέδα να είναι, δέκα σελλίνια, δέκα ρούπιες, δέκα κολοννάτα ή δέκα...

Διεκόπη, παρ' ολίγον να έλεγε «δέκα λίρες».

- Να φωνάξουμε το δάσκαλο, εμορμύρισεν ο κυρ-Μαργαρίτης· ίσως εκείνος ξεύρει να το διάβαση. Τι γλώσσα να είνε τάχα ;

Ο ελληνοδιδάσκαλος, όστις εκάθητο βλέπων τους παίζοντας το κιάμο εις παράπλευρον καφενείον, παρακληθείς μετέβη εις το μαγαζί του κυρ-Μαργαρίτη. Εισήλθεν ορθός, δύσκαμπτος, έλαβε το γραμμάτιον, παρεκάλεσε τον κυρ-Μαργαρίτην να τον δανείση τα γυαλιά του και ήρχισε να συλλαβίζη τους λατινικούς χαρακτήρας.

- Πρέπει να είναι αγγλικά, είπεν, εκτός αν είναι γερμανικά. Από πού έρχεται αυτό το δελτάριον;

- Απ' την Αμέρικα, κυρ δάσκαλε, είπεν η θειά Αχτίτσα.

- Από την Αμερικήν; τότε θα είνε αγγλικόν.

Και τούτα λέγων προσεπάθει να συλλαβίση τας λέξεις: ten pounds sterling, ἄς ἔφερε χειρογράφους ἢ επιταγή.

– Sterling, εἶπε· sterling θα σημαίνει τάλληρον, πιστεύω. Ἡ λέξις φαίνεται να εἶναι τῆς αὐτῆς ἐτυμολογίας, ἀπεφάνθη δογματικῶς.

Και ἐπέστρεψε τὸ γραμμάτιον εἰς χεῖρας τοῦ κυρ-Μαργαρίτη.

– Αὐτό θα εἶναι, εἶπε, καὶ ἐπειδὴ ὑπάρχει ἐπὶ τῆς κεφαλίδος ὁ ἀριθμὸς 10, θα εἶναι χωρὶς ἄλλο γραμμάτιον διὰ δέκα τάλληρα. Τὸ κάτω-κάτω, οφείλω να σὰς εἰπῶ ὅτι δὲν γνωρίζω ἀπὸ χρηματιστικά. Εἰς ἄλλα ἡμεῖς ἀσχολούμεθα, οἱ ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων.

Καὶ τούτο εἰπὼν, ἐπειδὴ ἠσθάνθη ψύχος εἰς τὸ πλακόστρωτον καὶ κατάψυχρον μαγαζεῖον τοῦ κυρ-Μαργαρίτη, ἐπέστρεψεν εἰς τὸ καφενεῖον, ἵνα θερμανθῇ.

Ὁ κυρ-Μαργαρίτης, εἶχεν ἀρχίσει νὰ τρίβῃ τὰς χεῖρας καὶ κάτι εφάινετο σκεπτόμενος.

– Τώρα, τι τα θέλεις, εἶπε στραφεὶς πρὸς τὴν γραίαν. Οἱ καιροὶ εἶνε δύσκολοι, μεγάλα κεσάτια. Νὰ το πάρω, νὰ σου το εξαργυρώσω, ξέρω πως εἶναι σίγουρος ὁ παράς μου, ξέρω ἀν δὲν εἶναι καὶ ψεύτικο; Ἀπὸ κει κάτω, ἀπ’ τὸν χαμένον κόσμον, περιμένεις ἀλήθεια; Ὅλες οἱ ψευτιές, οἱ καλπουζανιές, ἀπὸ κεί μας ἐρχονται. Γυρίζουν τόσα χρόνια οἱ σουρτούκηδες (με συγχωρεῖς, δὲν λέγω τὸ γυιό σου), ἐκεῖ που ψένει ὁ ἥλιος τὸ ψωμί, καὶ δὲν νοιάζονται νὰ στείλουν ἓνα παρά, ἓνα σωστόν παρά, μοναχὰ στέλνουν παλιόχαρτα.

Ἐφερε δύο βόλταις περὶ τὸ τεράστιον λογιστήριόν του καὶ ἐπανέλαβε·

– Καὶ δὲν εἶναι μικρὸ πράγμα αὐτό, νὰ σε χαρῶ, εἶναι δέκα τάλλαρα. Νὰ εἶχα δέκα τάλλαρα ἐγώ, παντρευόμουν.

Εἶτα ἐξηκολούθησε:

– Μα τι νὰ σου πῶ; σε λυπούμαι, που εἶσαι καλὴ γυναῖκα, κι ἔχεις καὶ κείνα τὰ ὀρφανά. Νὰ κρατήσω ἐγὼ ἐνάμισυ τάλλαρο διὰ τοὺς κινδύνους που τρέχω, καὶ γιὰ τὰ οχτώμισυ πλιά ... Καὶ γιὰ νάμαστε σίγουροι, μὴ γυρεύης κολονάτα, νὰ σου δώσω πεντόφραγκα, γιὰ νάμαστε μέσα... Οχτώμισυ πεντόφραγκα λοιπὸν ... Α!.. ξέχασα...

Τουναντίον, δὲν εἶχε ξεχάσει· ἀπ’ ἀρχῆς τῆς συνεντεύξεως, αὐτό ἐσκέπτετο.

– Ὁ συχωρεμένος ὁ Μιχαλῖος, κάτι ἔκανε νὰ μου δίνη, δὲν θυμούμαι τώρα...

Και επέστρεψεν εις το λογιστήριόν του.

- Μα κ' εκείνος ο τελμπεντέρης ο γαμπρός σου, μου έφαγε δυο τάλλαρα θαρρώ...

Και ωπλίσθη με το πελώριον κατάστιχόν του.

- Είναι δίκηο να τα κρατήσω...εσένα, όσα σου δώσω, θα σου φανούν χάρισμα.

Ήνοιξε το κατάστιχον.

Αι κατάπυκνοι και μυροβολούσαι σελίδες του καταστίχου τούτου ωμοίαζον με πίονας αγρούς, με γην αγαθήν. Ό,τι έσπειρε τις εν αυτώ, εκαρποφόρει πενταπλασίως. Ήτο, ως να έκοπτέ τις τα φύλλα του δενδρυλλίου, εκάστοτε ότε εγένετο εξόφλησις κονδυλίου τινός, αλλ' η ρίζα έμενεν υπό την γην, μέλλουσα και πάλιν ν' αναβλαστήση.

Ο κυρ-Μαργαρίτης εύρε παρευθύς τους δύο λογαριασμούς.

- Εννιά και δεκαπέντε, μου χρωστούσε ο μακαρίτης ο άντρας σου, είπε, και δυο τάλλαρα δανεικά κι' αγύριστα του γαμπρού σου γίνονται...

Και λαβών κάλαμον ήρχισε να εκτελή την πρόσθεσιν πρώτον και την αναγωγήν των ταλλήρων εις δραχμάς, είτα την αφάιρεσιν από του ποσού των δέκα γαλλικών ταλλήρων.

- Κάνει να σου δίνω ...ήρχισε να λέγη ο κυρ-Μαργαρίτης.

Τη στιγμή εκείνη εισήλθε νέον πρόσωπον.

Ήτον έμπορος Συριανός, παρεπιδημών δι' υποθέσεις εις την μικράν νήσον.

Άμα εισελθών διηυθύνθη μετά μεγίστης ελευθερίας και θάρρους εις το λογιστήριόν, όπου ίστατο ο κυρ-Μαργαρίτης.

- Τι έχουμε, κυρ-Μαργαρίτη; Τ' είν' αυτό; είπεν, ιδών πρόχειρον επί του λογιστηρίου το γραμμάτιον της πτωχής γραίας.

Και λαβών τούτο εις χείρας:

- Συναλλαγματική δια δέκα αγγλικάς λίρας από την Αμερικήν, είπε καθαρά τη φωνή, πού ευρέθη εδώ; Κάμνεις και τέτοιες δουλειές, κυρ- Μαργαρίτη;

- Για δέκα λίρες! επανέλαβεν αυθορμήτως η Αχτίτσα, ακούσασα ευκρινώς την λέξιν.

- Ναι, διά δέκα αγγλικάς λίρας, είπε και πάλιν στραφείς προς αυτήν ο Ερμουπολίτης. Μήπως είναι δικό σου;

- Μάλιστα.

Η θειά-Αχτίτσα, εν καταφάσει, έλεγε πάντοτε ναι, αλλά νυν ηπόρει και αυτή πώς είπε «μάλιστα» και πού εύρε την λέξιν ταύτην.

- Για δέκα ναπολεόνια, θα είναι ίσως, είπε δάκνων τα χείλη ο κυρ- Μαργαρίτης.

- Σου λέγω διά δέκα αγγλικάς λίρας, επανέλαβε και αύθις ο Συριανός έμπορος. Παίρνεις από λόγια;

Και έρριψε δεύτερον μακρόν βλέμμα επί του γραμματίου.

- Είναι σίγουρος παράς, αρζάν-κοντάν, σου λέγω. Θα το εξοφλήσης, ή το εξοφλώ αμέσως;

Και έκαμε κίνημα να εξαγάγη το χρηματοφυλάκιόν του.

- Μπορεί να το πάρη κανείς για εννέα λίρες. ..γαλλικές, είπε διστάζων ο κυρ- Μαργαρίτης.

- Γαλλικές; ...το παίρνω εγώ δια εννέα αγγλικές.

Και στρέψας όπισθεν το φύλλον του χάρτου, είδε την υπογραφήν, ην είχε βάλει ο αγαθός ιερεύς, παρέβαλεν αυτήν με το όνομα το φερόμενον εν τω κειμένω, και την εύρε σύμφωνον και, ανοίξας το χρηματοφυλάκιον, εμέτρησεν εις την χείρα της θειά-Αχτίτσας, και προ των εκθάμβων οφθαλμών αυτής εννέα στιλπνοτάτας αγγλικάς λίρας.

Και ιδού διατί η πτωχή γραία εφόρει τη ημέρα των Χριστουγέννων καινουργή «άδολην» μανδήλαν, τα δε δύο ορφανά είχαν καθαρά υποκαμισάκια διά τα ισχνά μέλη των και θερμήν υπόδεσιν διά τους παγωμένους πόδας των.